

Το πλατόνι της Ρόδου: Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, επιπτώσεις από τις δασικές πυρκαγιές, την κτηνοτροφία και τη λαθροθηρία

Ν. Θεοδωρίδης¹, Κ. Βούλγαρης² και Κ. Παπαστεργίου³

¹Επιθεώρηση Δασών Νοτίου Αιγαίου, 841 00 Ερμούπολη – Σύρου, e-mail: theonik@otenet.gr

²Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Χαλκοκονδύλη 31, 101 64 Αθήνα

³Ιδιώτης Δασολόγος, Μιχ. Βολονάκη 83, 851 00 Ρόδος

Περίληψη

Το πλατόνι αποτελεί μέρος του φυσικού πλούτου και της ιστορικής και πολιτισμικής κληρονομιάς του νησιού της Ρόδου. Ένα τόσο σημαντικό ζώο θα πρέπει να τύχει ιδιαίτερης προσοχής, μελέτης και προστασίας, με σκοπό την διαφύλαξη, ανάπτυξη και αύξηση του άγριου πληθυσμού του. Πολύ δε περισσότερο αφού το συγκεκριμένο είδος δεν διαφέρει μόνο από τα ελάφια του γένους *Cervus* και από το υποείδος πλατωνιού *Dama dama mesopotamica*, αλλά έχει και σαφείς μορφολογικές και γενετικές διαφορές ακόμη και από τους πληθυσμούς του κοινού Ευρωπαϊκού πλατωνιού *Dama dama dama*. Οι πληθυσμοί του είδους στη Ρόδο παρουσιάζουν διαχρονικά μία διακύμανση και ως προς την κατανομή στο χώρο και ως προς το μέγεθος του πληθυσμού. Μολονότι και οι δύο αυτοί παράγοντες, επηρεάζονται σοβαρά από τις δασικές πυρκαγιές και από την ένταση της κτηνοτροφίας στο νησί, εν τούτοις φαίνεται ότι το στοιχείο που επηρεάζει καθοριστικά την αύξηση ή τη μείωση του πληθυσμού τους είναι η δυνατότητα ή μη αποτελεσματικής προστασίας και εξάλειψης της λαθροθηρίας που κατά καιρούς παρατηρείται.

Λέξεις κλειδιά: Πλατόνι, δασικές πυρκαγιές, βοσκοφόρτωση

Εισαγωγή

Το γένος *Dama*

Δύο μορφές ελαφιών, που κατάφεραν να επιζήσουν μέχρι σήμερα σύμφωνα με τον Massetti (1996, 2002), υπάγονται στο γένος *Dama* (Frisch 1775). Το κοινό πλατόνι *Dama dama dama* (Linnaeus 1758) και το Περσικό πλατόνι ή πλατόνι της Μεσοποταμίας *Dama dama mesopotamica* (Brooke 1875). Και τα δύο είναι ελάφια μεσαίου μεγέθους με διάστικτο δέρμα κατά την περίοδο του καλοκαιριού. Το μήκος τους είναι 160-190 εκ. περίπου και το ύψος, μέχρι το ακρώμιο, κυμαίνεται από 90 έως 100 εκ., σύμφωνα με τον Παπαγεωργίου (1990) και 105 εκ., σύμφωνα με τον Geist (1999). Ζυγίζει γύρω στα 80 χιλγ. (Παπαγεωργίου 1990). Όπως συμβαίνει και με τα άλλα διάστικτα ελάφια, φέρουν καθόλη τη διάρκεια της ζωής τους νεανικό τρίχωμα. Ωστόσο αυτή η διάστικτη μορφή δεν εμφανίζεται στο χειμερινό τρίχωμα των ενηλίκων. Κάποιοι συγγραφείς, όπως οι Brooke (1875), Ellermann and Morrison-Scott (1952), Fergusson *et al.* (1985), Harrison and Bates (1991) αναφερόμενοι στον Massetti (2002), τα έχουν καταχωρήσει ως δύο διαφορετικά είδη, ενώ άλλοι, όπως οι Trouseart (1905), Haltenorth (1959), Geptern *et al.* (1961), Heptner and Naumov (1961) και Charman and Charman (1980), ως ένα. Πάντως οι δύο μορφές διασταυρώνονται όταν βρεθούν σε αιχμαλωσία και δίνουν γόνιμους απογόνους, γεγονός που δείχνει στενή συγγενική σχέση (Charman and Charman 1997). Τα πλατόνια διαφέρουν από τα άλλα ελάφια του παλιού κόσμου στο ότι διαθέτουν μεσοδακτύλιους αδένες και στα εμπρός και στα πίσω

πόδια. Όπως αναφέρει ο Massetti (2002), σύμφωνα με τον Haltenorth (1963) τα ελάφια αυτά διαφέρουν τόσο πολύ από τα υπόλοιπα που δεν μπορούν να καταταγούν στο ίδιο γένος *Cervus*, και σύμφωνα με τους Groves and Grubb (1987) και Geist (1999) πρέπει να τοποθετηθούν σε άλλο γένος, το *Dama*. Τα κέρατα που υπάρχουν μόνο στα αρσενικά, ξεχωρίζουν από εκείνα των άλλων ελαφιών για το παλαμοειδές σχήμα τους και διαφέρουν πάντα μεταξύ τους ανάλογα με το άτομο, την ηλικία, αλλά και στο ίδιο άτομο, ως προς την συμμετρία τους (Θεοδωρίδης 1999). Τα πλατόνια δεν έχουν υπερβολικές απαιτήσεις από το ενδαίτημά τους. Στη φύση βρίσκουν κάλυψη σε δάση κατά προτίμηση πλατυφύλλων, με αρκετά διάκενα, χαμηλών περιοχών και σε περίπτωση χιονοπτώσεων κατεβαίνουν στα πεδινά (Παπαγεωργίου 1990). Ανάλογα με την εποχή του έτους και τη διαθεσιμότητα τροφής και νερού, τα πλατόνια χρησιμοποιούν διαφορετικά τα ενδαίτηματά τους (Θεοδωρίδης 1999, Massetti 2002) μετακινούμενα από θέση σε θέση ή από περιοχή σε περιοχή. Τρέφονται με ποώδη φυτά, κυρίως αγρωστώδη, τρυφερές κορυφές θάμνων, καρπούς (Massetti 2002), φύλλα διαφόρων πλατυφύλλων (οξυάς, σφενδάμου, καστανιάς, κ.λπ.), βελανίδια, καθώς και φλοιούς λειόφλοιων κωνοφόρων (Παπαγεωργίου 1990). Συνηθίζουν, σύμφωνα με τον Geist (1999) να μετακινούνται και να ζουν σε αγέλες.

Το κοινό πλατόνι

Το κοινό πλατόνι *Dama dama dama* είναι μικρότερο από το Περσικό πλατόνι *Dama dama mesopotamica*, κάτι που αποτελεί και μία από τις διαφορές των δύο μορφών. Τα ώριμα αρσενικά άτομα έχουν ύψος ως το ακρώμιο, σύμφωνα με τους Focardi and Toso (1991), περίπου 80 εκ. και σύμφωνα με τους Chapman and Chapman (1975) και Whitehead (1993) αναφερόμενοι στον Massetti (2002), περίπου 90 εκ. Μία άλλη διαφορά είναι το ότι τα λευκά στίγματα στο πάνω μέρος της πλάτης του Περσικού πλατωνιού ενώνονται σχηματίζοντας συνεχόμενες λευκές λωρίδες σε κάθε πλευρά, δεξιά και αριστερά της καστανής μεσαίας λωρίδας. Μία τρίτη διαφορά είναι ότι τα οπίσθια του *Dama dama dama* είναι λευκά και περιβάλλονται από μία πεταλοειδή μαύρη γραμμή. Η ουρά είναι μαύρη αλλά άσπρη στο κάτω μέρος της, μήκους 15-20 εκ. Στο περσικό ελάφι τα οπίσθια είναι λευκά και η ουρά, το μήκος της οποίας δεν ξεπερνά τα 15 εκ., ανοιχτόχρωμη. Η κύρια διαφορά, όμως, μεταξύ των δύο μορφών βρίσκεται στα κέρατα. Στο κοινό πλατόνι τα κέρατα ξεκινούν περισσότερο πλευρικά στο κρανίο από ό,τι στο Περσικό πλατόνι. Ο πρώτος κλάδος είναι κυλινδρικός, ξεκινά αμέσως πάνω από τη ρίζα και κατευθύνεται εμπροσθοκοιλιακά. Ο δεύτερος κλάδος ξεκινά από το μέσον περίπου του συνολικού μήκους του κυρίως κορμού. Ο κύριος κορμός προσανατολίζεται κυρίως προς την ράχη, φέροντας μια πλατιά λεπτή, τοξοειδή παλάμωση με κοντούς κλάδους που ξεκινούν από την οπίσθια παρυφή (Massetti 2002). Τα κέρατα στο Περσικό πλατόνι, αντίθετα, έχουν ισχυρούς κορμούς και λιγότερο εκπεφρασμένες παλαμιώσεις. Ο κορυφαίος κλάδος είναι πιο μικρός, ο δεύτερος κλάδος είναι πεπλατυσμένος. Γίνονται πλατυσμένα στην βάση τους και είναι ελαφρώς πλατυσμένα στα άκρα των κεράτων των πολύ ώριμων αρσενικών. Υπάρχουν επίσης μικρές διαφορές στη μορφολογία του κρανίου, στο ρύγχος και στους βοστρύχους, σύμφωνα με τους Chapman and Chapman (1975) αναφερόμενοι στον Massetti (2002) και Geist (1999).

Το πλατόνι της Ρόδου

Η Ρόδος είναι το τελευταίο νησί της Μεσογείου που διατηρεί αρχαίο πληθυσμό πλατωνιού. Σύμφωνα με τον Massetti (2002) ο πληθυσμός πλατωνιού της Ρόδου έχει ουσιαστικές διαφορές και από αυτόν της Μικράς Ασίας, με τον οποίο είναι φαινοτυπικά όμοιος. Φαίνεται αρκετά μικρότερο, ειδικά όταν συγκριθεί με άτομα από την κεντρική και βόρεια Ευρώπη. Σε ορισμένες περιπτώσεις, τα αρσενικά πλατόνια άνω των δύο ετών, δεν

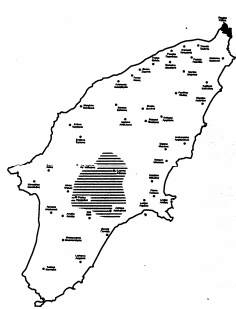
φτάνουν το ύψος των 80 εκ. μέχρι το ακρόμο ενώ συχνά δεν ξεπερνούν τα 75 εκ. Το βάρος των ενήλικων θηλυκών κυμαίνεται από 45 έως 60 γλμ. (Massetti 2002).

Συγκριτικές αναλύσεις mtDNA, που έγιναν σε διάφορους πληθυσμούς πλατωνιού απεικονίζουν ξεκάθαρα τη διαφοροποίηση του πληθυσμού της Ρόδου, από τους άλλους Ευρωπαϊκούς πληθυσμούς (Massetti 2002). Αποτελεί δε αναμφίβολα ένα πολύ εντυπωσιακό στοιχείο, ενδεικτικό της μοναδικότητας του πληθυσμού του νησιού της Ρόδου, σύμφωνα με τους Vernesi *et al.*(2001) αναφερόμενοι στους Massetti (2002) και Massetti *et al.* (2006).

Εξάπλωση του πλατωνιού

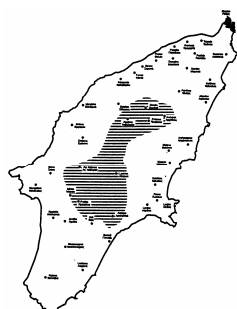
Είναι πλέον γνωστό, ότι δεν υπάρχει κανένα στοιχείο που να συνηγορεί υπέρ της άποψης ότι το ελάφι της Ρόδου είχε εξαφανιστεί κατά την περίοδο της Τουρκικής κατοχής (1522-1911), ούτε υπέρ της υποτιθέμενης επανεισαγωγής του από τους Ιταλούς κατά την διάρκεια της Ιταλικής κατοχής (1912-1947) (Θεοδωρίδης 1999, Massetti and Theodoridis 2002). Απεναντίας, σύμφωνα με τον Wilde (1840) και τους Danford and Aston (1880) αναφερόμενοι στον Massetti (2002), το είδος συνέχισε να ζει σε δάση και δασικές εκτάσεις στο εσωτερικό του νησιού καθόλη τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα. Από την αρχή της Ιταλικής κατοχής ήταν γνωστό ότι το είδος ζούσε στην περιοχή και σύμφωνα με τον Festa (1914), αναφερόμενο στον Massetti (2002), παρατηρήθηκε στις περιοχές Λαέρμων, Ασκληπειού και Προφύλιας. Σύμφωνα με αρχαιολογικά στοιχεία, το πλατόνι εμφανίστηκε για πρώτη φορά στη Ρόδο κατά τους Νεολιθικούς χρόνους, γύρω στην έκτη π.Χ. χιλιετηρίδα (Massetti 1996, 1999, 2002, Massetti *et al.* 2006).

Από ιστορικά στοιχεία, που αναφέρονται στον άγριο πληθυσμό των πλατωνιών στο νησί, φαίνεται, ότι οι μεγαλύτερες συγκεντρώσεις πληθυσμών υπήρξαν, σύμφωνα με τον Ghigi (1950, 1963), το 1926 στην περιοχή Λαέρμων και έφταναν τον αριθμό των 1.000 ατόμων, ενώ 12 χρόνια αργότερα (1938), σύμφωνα με τον Τσαλαχούρης (2000), με αρκετή ίσως αισιοδοξία, τα 4.000 άτομα, στην περιοχή ανάμεσα στα χωριά Διμυλιά, Αρχίπολη, Πλατάνια, Απόλλωνα, Λάερμα, Άγιος Ισιδώρος και Ασκληπειύ. Λίγο αργότερα (1943), σύμφωνα με τον Tortonese (1973), όπως αναφέρει ο Massetti (2002), ο αριθμός τους δεν ξεπερνούσε τα 2.000 άτομα. Μετά από την ημερομηνία αυτή, ο πληθυσμός των πλατωνιών άρχισε να φθίνει και κατά τους Charman & Charman (1975) περιορίστηκε στην περιοχή του «Προφήτη Ηλία» στα 300-400 άτομα. Αργότερα σύμφωνα με τους Ioannidis and Bousbouras (1988) και Bousbouras *et al.* (1991), αναφερόμενοι στον Massetti (2002), σε 30-40 άτομα στις περιοχές Αρχίπολης, Απολλώνων, Λαέρμων, Γενναδίου, Μεσαναγρού, Προφύλιας, Αγίου Ισιδώρου και Λάρδου. Σύμφωνα με τα πιο πάνω ιστορικά στοιχεία και με πρόσφατες παρατηρήσεις, το εύρος εξάπλωσης του πλατωνιού στο νησί της Ρόδου, παρά την αριθμητική τους μείωση μεταξύ 1973 και 1991, δείχνει μία αυξητική τάση, η οποία φαίνεται και στις εικόνες 1-4.

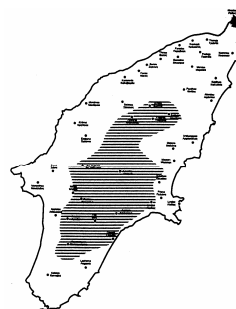

Εικόνα 1. Εξάπλωση του πλατωνιού την περίοδο 1878 - 1914

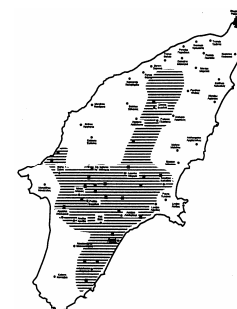
Πηγή: Massetti and Theodoridis (2002)

Εικόνα 2. Εξάπλωση του πλατωνιού το έτος 1938

Εικόνα 3. Εξάπλωση του πλατωνιού το έτος 1988

Εικόνα 4. Εξάπλωση του πλατωνιού το έτος 2002

Τα πληθυσμιακά αυτά στοιχεία, που μπορεί να είναι ανεξάρτητα από την επιφάνεια εξάπλωσης του πλατωνιού, έστω και αν είναι ελλιπή, όσον αφορά στον τρόπο συλλογής τους, παραμένουν ενδεικτικά και δείχνουν ότι την περίοδο της Ιταλικής κατοχής (1912- 1947) οι πληθυσμοί του πλατωνιού παρουσίασαν μία θεαματική αύξηση και αμέσως μετά την αποχώρηση των Ιταλών, μία δραματική πτώση (30-40 άτομα το έτος 1998). Καθοριστικό στοιχείο στην αύξηση αυτή του πληθυσμού του είδους ήταν το καθεστώς προστασίας του, καθώς και οι αυστηρές τιμωρίες που προβλέπονταν για τις περιπτώσεις παράνομης θήρας.

Επίδραση των δασικών πυρκαγιών στην εξάπλωση των πλατωνιών

Μετά τις μεγάλες πυρκαγιές, που έπληξαν το νησί της Ρόδου τα τελευταία χρόνια και μέχρι το 1992, ήταν έντονη η εντύπωση ότι, τόσο ο πληθυσμός όσο και η εξάπλωση των πλατωνιών στο νησί, θα επηρεαζόταν αρνητικά. Ωστόσο, η εξάπλωση δεν επηρεάστηκε σημαντικά από τις δασικές πυρκαγιές (Masseti and Theodoridis 2002), καθώς οι καμένες εκτάσεις δεν έπαψαν να αποτελούν ενδιαίτημα του είδους. Τα πλατόνια εμφανίζονται στις καμένες εκτάσεις ακόμη και την ίδια, αμέσως μετά από κάθε πυρκαγιά, χρονιά, αφού προσελκύονται από τη νέα φθινοπωρινή βλάστηση που αναπτύσσεται. Μάλιστα σε πολλές περιπτώσεις επέκτειναν την εξάπλωσή τους μέσα σε καμένες εκτάσεις, σε θέσεις όπου παλαιότερα δεν είχαν παρατηρηθεί. Στην εικόνα 5 φαίνονται όλες οι μεσαιού (άνω των 2.500 στρ.) και μεγάλου μεγέθους πυρκαγιές, καθώς και η εξάπλωση των πλατωνιών του έτους 2002, όπου είναι εμφανές ότι οι δύο περιοχές επικαλύπτονται μερικώς.

Επίδραση της κτηνοτροφίας στον πληθυσμό των πλατωνιών

Οπωσδήποτε η σχέση των αγροτικών ζώων με τα πλατόνια είναι έντονα ανταγωνιστική, όσον αφορά στην τροφή, το νερό και τη χρήση του ενδιαίτηματος. Το έτος 2005, στο νησί της Ρόδου υπήρχαν, σύμφωνα με στοιχεία της Διεύθυνσης Γεωργίας Δωδεκανήσου, 82.000 μικρά ζώα (Θεοδωρίδης 2005), η δε βοσκοφόρτωση ήταν 2,4 φορές μεγαλύτερη από την βοσκοϊκανότητα των βοσκοτόπων του νησιού (Βούλγαρης και Θεοδωρίδης 2006). Η σχέση αυτή είναι περισσότερο ανταγωνιστική με τα γίδια, επειδή το διαιτολόγιο των δύο ειδών είναι παρόμοιο. Παρ' όλα αυτά, ανταγωνισμός υπάρχει και με τα πρόβατα τόσο ως προς την τροφή, αλλά κυρίως ως προς το νερό και ενδιαίτημα, αφού έχει παρατηρηθεί ότι τα πλατόνια αποφεύγουν να βρίσκονται κοντά σε θέσεις όπου υπάρχει έντονη παρουσία προβάτων, επειδή τα πρόβατα ως αγελαία ζώα, κυκλοφορούν σε μεγάλες πυκνότητες και έχουν την συνήθεια να «βρωμίζουν» τις περιοχές που χρησιμοποιούν. Όμοια παρατηρήθηκε να αποφεύγουν και τις θέσεις με στάσιμο νερό, τις οποίες χρησιμοποιούν τα πρόβατα. Αντίθετα, η άριστη πυκνότητα πληθυσμού πλατωνιών στις ελεγχόμενες περιοχές είναι 20-30 άτομα ανά 100 εκτάρια (Masseti 2002) ενώ ο ζωτικός χώρος που απαιτείται για τη σωστή διατήρηση των πλατωνιών στο φυσικό περιβάλλον είναι 35 με 50 στρέμματα για κάθε ζώο (Παπαγεωργίου 1990).

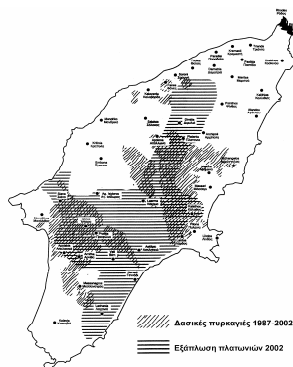
Μέτρα προστασίας και η αύξηση του αριθμού των πλατωνιών

Έχοντας υπόψη τα παραπάνω, ξεκίνησε, εδώ και μια δεκαετία (από το 1999), μία σοβαρή προσπάθεια για την καταπολέμηση κυρίως της λαθροθηρίας του πλατωνιού, από την αρμόδια Δασική Υπηρεσία. Η βοήθεια τριών νέων φυλάκων θήρας, με όρεξη για δουλειά, άριστη φυσική κατάσταση και αφοσίωση στο καθήκον και η συνεργασία σε κοινές νυκτερινές ενέδρες (μπλόκα) της Υπηρεσίας, με ομάδες των Ειδικών Δυνάμεων Υπαίθρου της Ελληνικής Αστυνομίας, ήταν καθοριστικής σημασίας. Η αυστηρή φύλαξη των ενδιαιτημάτων των πλατωνιών σε ώρες πέραν του κανονικού ωραρίου και οι πρώτες συλλήψεις λαθροθήρων κυρίως τις νυκτερινές ώρες, έγιναν γρήγορα γνωστές στους κύκλους των λαθροθήρων.

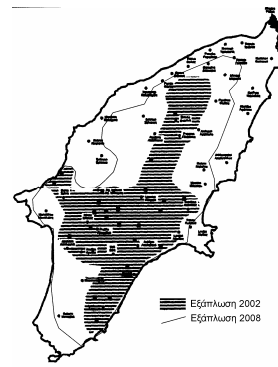
Ένας δεύτερος παράγοντας, που βοήθησε στην αύξηση αυτή, ήταν η αλλαγή νοοτροπίας των κατοίκων της νήσου Ρόδου, αφενός λόγω της φυσικής απώλειας των γηραιότερων, που

ασχολούνταν παραδοσιακά με το παράνομο κυνήγι και της ενηλικίωσης των νέων, με μεγαλύτερη αγάπη και ευαισθητοποίηση σε περιβαλλοντικά θέματα και αφ' ετέρου λόγω της ενημέρωσης, με όλα τα μέσα (σχολεία, τοπικά μέσα μαζικής επικοινωνίας, διαλέξεις, ημερίδες, κ.λπ.) του πληθυσμού του νησιού, για το πόσο μεγάλης σημασίας είναι το θέμα για την ιστορία τον πολιτισμό και το φυσικό περιβάλλον του τόπου.

Δόθηκε επίσης μεγάλη σημασία και στην κατεύθυνση αυτή υλοποιήθηκαν τρία μεγάλα έργα, σε εφαρμογή προηγούμενης στρατηγικής μελέτης, με τίτλο «Πλατώνι – Κάμειρος: Διερεύνηση των παραγόντων αξιοποίησης των φυσικών πόρων της περιοχής του Δήμου Καμείρου και ειδικότερα του Πλατωνιού, περιοχής Προφήτη Ηλία και στήριξη της τοπικής οικονομίας», που συντάξε, όπως και τις μελέτες εφαρμογής, Επιστημονική Ομάδα με υπεύθυνο τον καθηγητή της Σχολής Δασολογίας και Φ.Π. του Α.Π.Θ. αείμνηστο Νικόλαο Ι. Στάμου, το έτος 2002. Υλοποιήθηκαν εργασίες βελτίωσης ενδιαιτήματος του πλατωνιού, όπως: σπορές ψυχανθών και άλλων ποωδών, σε μεγάλες επιφάνειες εντός δασικών εκτάσεων και σε καμένες εκτάσεις, σπορές και φυτεύσεις ποωδών και θαμνωδών ειδών σε πινάκια εντός δασικών και φρυγανικών εκτάσεων, εμβολιασμοί άγριων καρποφόρων δέντρων, καλλιέργειες και υδρομαστεύσεις πηγών, κατασκευή κρηνών και ποτιστρών. Ιδρύθηκε καταφύγιο 1.000 στρεμμάτων στο χώρο παρέμβασης, καθώς και θέσεις παρατήρησης για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Τέλος ιδρύθηκαν πυροφυλάκια με σκοπό την πυροπροστασία καθώς και θέσεις θέας. Αποτέλεσμα όλης αυτής της προσπάθειας ήταν μία σημαντική αύξηση τόσο του αριθμού των πλατωνιών όσο και του εύρους εξάπλωσής τους (Εικόνα 6).

Εικόνα 5. Δασικές πυρκαγιές και εξάπλωση του πλατωνιού το έτος 2002

Εικόνα 6. Εξάπλωση των πλατωνιών τα έτη 2002 και 2008

Έτσι, ενώ στην καταγραφή του 1988 αναφέρθηκε η ύπαρξη 222 - 360 ατόμων στο νησί (Masseti and Theodoridis 2002), διεσπαρμένων σε έκταση 53.141,9 εκταρίων περίπου, με την ίδια ακριβώς μέθοδο υπολογίστηκε ότι σήμερα υπάρχουν 1.000 - 1.200 άτομα, διεσπαρμένα σε έκταση 95.250 εκταρίων περίπου. Είναι αξιοσημείωτο, ότι την τελευταία πενταετία παρατηρούνται συχνά (περισσότερες από 60 φορές το χρόνο) μικρές (7 ατόμων) ή μεγάλες (40 ατόμων) αγέλες πλατωνιών, κατά την περίοδο Ιουλίου - Οκτωβρίου.

Βιβλιογραφία

- Βούλγαρης, Κ. και Θεοδωρίδης Ν., 2006. Το πρόβλημα της ασύδοτης βόσκησης στο νομό Δωδεκανήσου, σελ. 335-340. Λιβαδοπονία ξηροθερμικών περιοχών (Β. Παπαναστάσης και Ζ. Παρίση εκδότες). Πρακτικά 5^{ου} Πανελληνίου Λιβαδοπονικού Συνεδρίου. Ηράκλειο, 1-3 Νοεμβρίου 2006. Ελληνική Λιβαδοπονική Εταιρεία. Δημ. Νο. 13.
- Chapman, D. and Chapman N., 1975. Fallow deer. Their history, distribution and biology. Terence Dalton Ltd, Lavenham (Suffolk): 271pp.
- Chapman, D. and Chapman N., 1997. Fallow deer. Coch-y-bonddu Books, Macrynlleth: 280 pp.

- Geist, V. 1999. Der of the world. Swan-Hill Press. Shrewsbury. England. 421pp.
- Ghigi, A. 1950. Isole del Mare Mediterraneo. In: La vita degli animali III. Unione Tipografico-Editrice Torinese, Torino: 759-769.
- Ghigi, A. 1963. La caccia. Unione Tipografico-Editrice Torinese, Torino: 753pp.
- Θεοδωρίδης, Ν. 1999. Το πλατόνι της Ρόδου. Αεροδρόμησης, τεύχος 5, σελ. 80-83 Air Greece. Αθήνα.
- Θεοδωρίδης, Ν. 2005. Εναλλακτικά Διαχειριστικά Σχέδια Δράσης, για την εξεύρεση της άριστης λύσης στο πρόβλημα εξοικονόμησης βοσκήσιμης ύλης για τα ποίμνια και τα λοιπά άγρια ζώα στην περιοχή νήσου Ρόδου, Νομού Δωδεκανήσου, λαμβάνοντας συγχρόνως υπόψη την επιτακτική ανάγκη αύξησης του αριθμού των ελαφιών *Dama dama*. Εργασία, στα πλαίσια του μεταπτυχιακού Μαθήματος “Προωθημένα Μαθήματα Δασικής Διαχειριστικής Ι”
- Masseti, M. 1996. The postglacial diffusion of the genus *Dama* Firisch, 1775, in the Mediterranean region. *Suplemento alle Ricerche di Biologia della Selvaggina*, 25: 7-29
- Masseti, M. 1999. The European Fallow deer, *Dama dama* L., 1785, in the Aegean region. *Contribution to the Zoogeography and Ecology of the Eastern Mediterranean Region*, Vol.1 (suppl.): 17-30.
- Masseti, M. (ed) 2002. Island of deer. Natural history of the follow deer of Rhodes and of the vertebrates of the Dodecanese. Environment Organization of City of Rhodes (Greece), Rhodes, 224p
- Maseti, M. and N. Theodoridis 2002. Recording the data on the former and present distribution of the free-ranging deer populations on Rhodes. In: Massetti M. (ed) Island of deer. Natural history of the follow deer of Rhodes and of the vertebrates of the Dodecanese. 169-180. Environment Organization of City of Rhodes, Rhodes, 224p
- Masseti, M., A. Cavallaro, E. Pecchioli, and V. Cristiano 2006. Artificial Occurrence of the Fallow Deer, *Dama dama dama* (L., 1785), on the Island of Rhodes (Grece): Insight from mtDNA Analysis. *Human Evolution*. 21:167-175.
- Παπαγεωργίου, Ν. 1990. Βιολογία άγριας πανίδας. University Studio Press, Θεσσαλονίκη, 360 σελ.
- Τσαλαχούρης, Κ. 2000. Η οικονομική πολιτική της Ιταλίας στα Δωδεκάνησα. Τροχαλία, Αθήνα. 566 σελ.

Rhodian fallow deer: Special characteristics, impact of wildfires, livestock grazing and poaching

N. Theodoridis¹, K. Voulgaris² and K. Papastergiou³

¹Forest Inspection of southern Aegean region, 841 00 Syros, e-mail: theonik@otenet.gr

²Ministry of Agricultural Development and Food, Chalkokondili 31, 101 64 Athens

³Forest Engineer M.Sc., 83 M. Bolonaki st., 851 00 Rhodes

Summary

Rhodian fallow deer is part of the natural asset and the historical and cultural heritage of the island of Rhodes as well. Great attention should be paid at this important animal and its study and protection should aim at conservation, development and increase of the existing population. The reason is that this species is not only a distinctly different species from the deer of the genus *Cervus* and of the subspecies *Dama dama mesopotamica*, but presents distinct differences in morphology and genetic structure even from the populations of the European fallow deer (*Dama dama dama*) as well. Its population in Rhodes follows a long term fluctuation concerning its size and spatial distribution. Although both parameters are heavily affected by wildfires and the intensity of livestock grazing in the island, however the effectiveness of protection and the elimination of poaching are more crucial factors for the conservation of the fallow deer population.

Key words: Rhodian fallow deer, wildfires, grazing pressure.